

BULLETIN 86

Augustus 2001

Contributie: minimaal fl. 15,- per persoon/jaar.

Postbank nummer: 38.70.852

Dagelijks bestuur:

Voorzitter: Mr. G. Schilperoort
Secretaris: P.J. Pot
Penningmeester: A.J. Dekker

Redactiecommissie:

Mr. G. Schilperoort
Mr. R. van der Waal

Conservator: B. Kolbach a.i.

Layout: C. Spruit

INHOUD

NIEUWS VAN DE REDACTIE.....	2
VRIENDENDAG	3
NIEUWE VRIENDEN.....	4
WAT DE KRANTEN ZEGGEN	5
AFDELING GENEALOGIE	11
DE VRAGENRUBRIEK.....	12
SPREEKWOORDEN EN GEZEGDEN IN HOEKSCHE WAARDS DIA- LECT (VERVOLG).....	14
JEUGD ALYAH TEHUIS.....	15
WERKGROEP "DIALECTEN HOEKSCHE WAARD"	20
NAAR DE BAKKER EN DE SLAGER, DEEL 2.....	22
AANWINSTEN	28

NIEUWS VAN DE REDACTIE

Beste vrienden,

Vorig jaar is het beleidsplan van het Streekmuseum tot stand gekomen, waarin onder meer werd geconstateerd dat een goede registratie en documentatie de basis is van een goed beheer van de museumcollectie. Het op verantwoorde wijze registreren en documenteren van de vele voorwerpen die het museum bezit, kan in deze moderne tijd niet meer zonder computers geschieden. Met het aanschaffen van een portable personal computer en de nodige software is een bedrag gemoeid van ongeveer f. 11.000,—. Het zal u duidelijk zijn dat zo'n groot bedrag niet uit de normale inkomsten van het museum betaald kan worden. Enkele medewerkers van het voormalige MeesPierson (tegenwoordig onderdeel van de Fortis Bank), allen afkomstig uit de Hoeksche Waard en betrokken bij ons museum, hebben bij het VSB Fonds ID Plan een aanvraag ingediend voor een bijdrage in de financiering van dit project. Dit heeft geresulteerd in een gift van dit fonds van maar liefst f. 5.000,—.

De symbolische overhandiging van de gift zal nog deze zomer plaatsvinden.

Om er zeker van te zijn dat het automatiseringsplan op korte termijn doorgang kan vinden, heeft het bestuur van de Vriendenstichting besloten het ontbrekende bedrag als gift aan het Streekmuseum over te maken.

Dankzij de bijdragen van de vrienden kunnen zulke acties worden gesteund waar het museum ook echt wat aan heeft.

In dit verband kan ik u nog melden dat onze penningmeester in het algemeen de jaarlijkse bijdragen vlot ziet binnen stromen op de girorekening, maar er zijn toch altijd nog enkele vrienden die aangemaand moeten worden. Wilt u zo vriendelijk zijn om uw bijdrage voor 2001 alsnog over te maken, als dat nog niet gebeurd mocht zijn? Alvast bedankt namens de penningmeester.

De acceptgirokaart voor de jaarlijkse bijdrage wordt zoals altijd gevoegd bij het decemberbulletin. Omdat de bijdrage voor 2002 niet in gulden maar in euro's moet worden voldaan, zal het volgende bulletin pas eind december bij u in de brievenbus vallen; enkele weken later dan gebruikelijk.

Voordat het volgende bulletin verschijnt hoopt het bestuur u natuurlijk nog te mogen begroeten op de komende Vriendendag.

We verwachten een grote opkomst nu we op zaterdag 13 oktober aanstaande naar een gedeelte van de Hoeksche Waard gaan dat door velen van ons nog nooit is bezocht en alszins de moeite waard is, namelijk het eiland Tiengemeten.

Graag tot dan!

G. Schilperoort

VRIENDENDAG

Het bestuur van de Vriendenkring is verheugd U te kunnen meedelen, dat het mogelijk is gebleken een gevarieerd programma samen te stellen voor de Vriendendag op zaterdag 13 oktober 2001.

Vorig jaar bezochten we op de Vriendendag een plaats buiten de Hoeksche Waard (Gouda), zodat dit jaar de Hoeksche Waard zelf weer aan de beurt is.

Wij hopen U tussen 12.45 en 13.00 uur in het Streekmuseum te Heinenoord te ontvangen, waar de koffie/thee voor u klaar staat. Om 13.10 uur vertrekken de bussen naar de Nieuwendijk, waar we om 14.00 uur de pont oprijden om over te varen naar het eiland Tiengemeten. In de ruime landbouwschuur van de Marguerite Hoeve, die door Natuurmonumenten is ingericht als ontvangstruimte, worden we ontvangen door medewerkers van Natuurmonumenten. Vervolgens maken we met de bus een rondrit over het eiland.

In elke bus zal een gids van Natuurmonumenten allerlei wetenswaardigheden over het eiland vertellen.

Als we aan de westelijke punt van het eiland komen, bestaat de mogelijkheid voor de sportieve wandelaars onder U om met de gids een wandeling van ongeveer 20 minuten te maken over het buitendijks gelegen natuurgebied, de Blanke Slikken. Als U daaraan wilt deelnemen vergeet U dan niet om passend schoeisel te dragen. Vooral bij nat weer kan dat nuttig zijn.

Rond vijf uur verlaten wij het eiland en keren dan terug naar Heinenoord om vervolgens met eigen vervoer naar “De Vijf Schelpen” te Mijnsheerenland te gaan. Hier gebruiken wij het aperitief en de traditionele spek-met-peren-maaltijd of erwtensoep. Wanneer U geen eigen vervoer heeft zullen wij voor vervoer naar Mijnsheerenland zorgen.

Heeft U zin in dit uitstapje naar het eiland Tiengemeten?

U kunt zich tot uiterlijk 20 september a.s. aanmelden voor deze dag door overmaking van F 70,— per persoon op postgirorekening 38.70.852 van - Stichting Vriendenkring vh Streekmuseum Hoeksche Waard- te Heinenoord. Uiteraard onder vermelding van het aantal personen en de menukeuze “spek-met-peren” of “erwtensoep”. Wij rekenen op uw komst.

Wilt U alleen deelnemen aan de bustocht naar Tiengemeten, dan zijn de kosten F 39,50 per persoon en wilt U alleen aan de maaltijd (aanvang kwart voor zes) deelnemen, dan dient U F 36,50 per persoon (+ menukeuze) over te maken. Introdúcé(e)s zijn zoals gewoonlijk hartelijk welkom.

We kunnen met niet meer dan twee bussen de pont op. Mocht het aantal deelnemers te groot worden, dan zullen diegenen die zich het laatst hebben aangemeld persoonlijk bericht ontvangen dat zij helaas niet mee kunnen met de middagexcursie.

Als U zeker wilt zijn van deelname raden wij U aan zich spoedig aan te melden.

Voor nadere inlichtingen kunt U contact op nemen met de heer A.J. Dekker, penningmees-

NIEUWE VRIENDEN

De hieronder genoemde personen zijn in de afgelopen maanden toegetreden tot de Vriendenkring. Wij heten deze nieuwe vrienden/vriendinnen, van harte welkom.

L	544	E.H.J. Adelmund	Roosendaal
HW	726	Mw.T.A.J. Baan-Mol	Puttershoek
HW	662	Mw. L.D.M. Bakker-Ottink	Oud-Beijerland
L	465	W. van den Berg	Hendrik Ido Ambacht
HW	291	J. van der Bie	Zuid-Beijerland
L	419	W.A. Biemans	Ter Aar
L	266	M.M. Binneweg	Haaften
HW	341	J. den Boer	Oud-Beijerland
L	200	G.A.Boertje	Rozenburg
L	063	H. de Deugd	Sliedrecht
HW	312	A.J. Foederer en	
HW	313	Mw. L.M. Foederer-de Visser	Oud-Beijerland
L	394	C.C. de Geus	Rotterdam
HW	091	J. Groeneveld	Puttershoek
L	518	S. Heijmans	Rotterdam
HW	594	J. Jonas	Numansdorp
L	486	Ir. N.A. de Joncheere	Tervuren, België
L	551	L.A.W. van der Laan	Rotterdam
HW	132	R.P. Labrijn	Nieuw-Beijerland
HW	174	M.W. Littooi	Numansdorp
HW	227	L. Nootenboom	Nieuw-Beijerland
L	237	Mw. H.J. Overwater-Eland	Dordrecht
L	418	Mw. M. Rijdsdijk-Colijn	Rotterdam
HW	288	G. Snel	Nieuw-Beijerland
L	318	Mw. T. Speksnijder	Hilversum
HW	031	Mw. B. Teeuw-Groeneveld	Oud-Beijerland
L	431	E.J. Troost	Zoetermeer
HW	093	A. den Tuinder	Klaaswaal
L	556	J. Vermaat en	
L	557	Mw. A. Vermaat-van As	Vlaardingenv

WAT DE KRANTEN ZEGGEN

Om U wat achtergrondinformatie te geven over het eiland Tiengemeten, het reisdoel van de komende Vriendendag, volgen nu een aantal letterlijk overgenomen krantenberichten uit het Nieuwsblad gewijd aan de belangen van de Hoeksche Waard en IJselmonde.

In juni 1880 schrijft de redacteur het volgende bericht:

“Sedert eenigen tijd richten de muizen op het naburige eiland Tiengemeten groote schade aan, zoowel op de wei- als op de bouwlanden. Dit ongedierte is hier in zoo groote menigte, dat er in de verleden week, door gaten in den grond te boren, op een stuk land ter grootte van omstreeks 5 H.A., waarop erwten staan, ruim 2.200 muizen gevangen zijn.”

In oktober hopen wij met een moderne veerpont naar Tiengemeten te varen, maar vroeger (in 1932) leverde het transport de nodige problemen op, zoals blijkt uit het navolgende artikel:

“Zich vestigen of vertrekken van eiland Tiengemeten, waaraan uiteraard mee verbonden was het verhuizen, was zooals dit eertijds met een zeilschip geschiedde een gebeurtenis van groote beteekenis. Met de moderne vervoermiddelen is daarin geleidelijk verbetering gebracht en zagen we deze week het zelfs gebeuren, op een motorboot van schipper V., drie beladen vrachtauto's werden vervoerd van het eiland naar de overzijde.

Omdat te doen slagen werd veel vaardigheid vereischt. Bovendien moesten de juiste tijdstippen van het getij en de waterstand eerst nauwkeurig worden afgewacht, om de geladen vrachtauto's op en van de motorboot te doen rijden. De onderneming slaagde volkomen, zonder eenig incident kon het laden en lossen plaats hebben.”

Tijdens zware ijsgang was vervoer van en naar het eiland onmogelijk. Maar vandaag de dag biedt een helikopter uitkomst, maar in 1933 was het eiland bij stenge vorst bijna geïsoleerd:

“Vanwege het ijs zijn de overvaartdiensten per motorboot van Nieuwendijk en Hitsertsche Kade naar Tiengemeten buiten dienst gesteld. Per roeiboort, waar dan nog de gunstige oogenblikken voor moeten worden benut, wordt de gemeenschap met het eiland onderhouden“.

In 1934 schrijft de redacteur van de krant over het verenigingsleven op het eiland:

”Een goed geslaagde avond. Het energieke bestuur van de Tiengemeetsche voetbal- en korfbalvereniging hadden het plan opgevat hun mede-eilandbewoners een gezelligen avond te verschaffen. Hiertoe had men de hulp ingeroepen van de mondaccordeonvereniging “Bravo”, die onmiddellijk hare medewerking toe-

zegde.

Donderdagavond jl had het feest plaats. Wellicht zult ge vragen: "Is dit dan zoo gewichtig, wanneer er een feestavond wordt gegeven?" Voor ons niet, min of meer verwende dorpsmensen. Ons worden steeds weer de lange winteravonden gekort met uitvoeringen, lezingen, enz. maar voor hen, bewoners van het eiland Tiengemeten met zijn slechte wegen, slechte verlichting en die soms weken aaneen door een kruierende ijsmassa van de buitenwereld zijn afgesloten, is dit heel anders.

Vanaf de inpoldering tot voor kort was het nog nimmer bij iemand opgekomen, om ook maar iets te doen voor hen. De belangstelling in hen bleef tot op heden hoofdzakelijk beperkt tot belastingambtenaren en marskramers.

Oud en jong, rijk en arm, alles is present.

De heer Bos deelt ons mede, dat uitgezonderd 12 babies, die in de ruime bedstee van Mej. Vermaas een tijdelijke onderdak verkregen, ruim 100 menschen present zijn. Geen plaats genoeg! Geen nood. Een paar lijnkoekkisten en een plank en weer 10 plaatsen meer.

De voorzitter der voetbalvereniging heette ons hartelijk welkom en al spoedig voelen we ons thuis.

Allereerst zal op het toneel verschijnen mejuffrouw Simon met haar kinderkoortje "Het Nachtegaaltje". Hoe is het mogelijk, dat we nooit eerder hebben mogen vernemen, dat er te Tiengemeten een kinderkoor kon bestaan. Wacht daar komen ze; maar eventjes 23 leden sterk! Je vraagt je af, hoe het mogelijk is, op zulk 'n klein eilandje. Maar het is een vruchtbaar eiland! En wat zingen we: Het Klepperlied; Volendammer Trien enz. Sommige kleuters treden alleen op het toneel met een versje en dit alles met een vrijmoedigheid om jaloers om te worden.

Tegenwoordig is er weinig beroepsscheepvaart rond het eiland Tiengemeten, maar voor 1827 passeerden vele schepen Tiengemeten van en naar Rotterdam en Dordrecht. Wat de gevolgen voor Tiengemeten hiervan waren lezen we in het onderstaande artikel uit 1950.

""Zijn wal verstrekte, door de liefelijkste zorg,

Voor Smyrna's geesel ons een borg."

In de jaren vóór 1827 - het Voornse kanaal en de Nieuwe Waterweg moesten nog gegraven worden - vielen de koopvaarders met bestemming Rotterdam het Goereese- of Brouwershavense Gat binnen om via het Hollandsch Diep genoemde stad te bereiken. Onder deze schepen waren er vele, die met rijke lading terugkeerden uit Smyrna, het centrum van de handel op de Levant.

In deze handelsstad heersten vaak besmettelijke ziekten en hiervan was de pest (Smyrna's gesel) wel de meest gevreesde. Geen wonder dan ook, dat de overheid

hier te lande maatregelen nam om deze gesel buiten onze grenzen te houden. Schepen uit die havens afkomstig kregen bij aankomst in ons land een plaats aangewezen, waar ze 40 dagen of minder moesten blijven liggen, of anders gezegd, waar ze in quarantaine werden geplaatst (40 is in het Frans quarante). Het vreemde woord betekent dus: gedwongen verblijf gedurende een bepaalde tijd op een bepaalde plaats inzonderheid van schepen uit besmette havens; ook de ligplaats zelf wordt quarantaine genoemd. De duur van het gedwongen oponthoud was afhankelijk van de “goede of kwade gesteldheid der zaken”, betreffende de bemanning aan boord en de haven van herkomst.

Van het vertrek van een schip uit Smyrna gaf de consul in die stad daarvan over land ten spoedigste kennis aan de admiraliteit te Rotterdam met vermelding tevens van de naam van de koopvaarder en van de kapitein; het getal der manschappen, de soort van lading al of niet bijzonder of de haven van afvaart al of niet besmet was. Deze inlichtingen werden doorgegeven aan de commandeur van “s-Lands uitlegger”, een gewapend scheepje, dat te Hellevoetsluis met o.a. een chirurgijn aan boord, was gestationeerd. Zodra deze “waakhond” het koopvaardij-schip, waarvan de verschijning voor één der zeegaten vrij nauwkeurig was bekend, opmerkte, werd dit tegemoet gevaren, waarna het op eerbiedige afstand door de “uitlegger” voorafgegaan, gebracht werd naar een plaats onder de wal van onze gemeente tegenover Willemstad, waar het kon meren aan ter plaatse aanwezige ducdalven (lange meerpalen) en pas toestemming verkreeg de reis te vervolgen als er geen besmettingsgevaar meer aanwezig werd geacht. Hoe de visitatie plaats vond en hoe angstvallig het schip bewaakt werd, tijdens de quarantaine blijft hier onvermeld. Tenzij een belangstellend lezer hiervan een en ander zou willen weten. Bij stormachtig weer lagen de schepen op die onbeschutte plaats wel wat “bar”, zodat in 1765 uitgezien werd naar een “aangenamer” rede, welke gevonden werd bij de Tiengemeten. Om deze ligplaats bovendien veilig te stellen tegen ijsgang werd door de directeur van de Levantijnse handel in 1768 besloten een dok aan te leggen, waartoe in dat jaar de dammen gereedkwamen. Het bleek al ras, dat het dok “verslikte” en dat dit niet voorkomen kon worden, waarna de arbeid gestaakt werd, nadat tussen de 20 en 30.000 gulden aan het werk waren besteed. Bij ijsgang vonden de schepen een toevlucht bij Hellevoetsluis.

Te Tiengemeten is nu geen quarantaine meer. De nieuwe weg van zee naar Rotterdam maakte hieraan een einde. En bovendien is de quarantaine zowel, wat tijd en plaats betreft, geheel anders dan vroeger.”

In 1950 ontwikkelde Rijkswaterstaat plannen om het eiland Goeree Overflakkee van een vaste oeververbinding te voorzien. Het eiland Tiengemeten zou hierbij gebruikt kunnen worden.

“MOERDIJKBRUG BESTEMD VOOR DE HOEKSCHE WAARD?”

Voor de bouw van een brug, die de eilanden Goeree en Overflakkee met de Hoeksche Waard moet verbinden wordt vermoedelijk de spoorbrug over de Moerdijk gebruikt, zo lezen wij in de "Volkskrant". Deze brug wordt volgens de plannen van de spoorbrug in 1955 vervangen door een brug met twee spoorlijnen. Door deze wijziging zullen de kosten voor de oeververbinding met Flakkee rond negen miljoen gulden bedragen, in tegenstelling tot de oorspronkelijke taxatie van dertien miljoen. De eiland-bewoners zijn niet bijzonder ingenomen met dit plan, omdat de spoorbrug niet geschikt is voor gelijktijdig twee richtingverkeer (Hiermede worden kennelijk bedoeld de bewoners van Flakkee - Red. H.W.). De brug zal over een lengte van 450 meter lopen van de Hoeksche Waard tot het eiland Tiengemeten.

Van Tiengemeten af wordt een dam naar Overflakkee gelegd, waarvoor de Rijkswaterstaat inmiddels toestemming heeft verleend."

Vijftig jaar geleden wordt het eiland Tiengemeten voorzien van elektriciteit, zoals hierna wordt beschreven:

"ELECTRIFICATIE VAN TIENGEMETEN.

Bewoners hopen op een "electrische" kerstboom.

Opheffing van 5 centrales.

Als het net gereed en aangesloten is zal daarmee een eind komen aan het bestaan van kleine centrales. Door middel van kleine accu-installaties wisten 5 boeren electriciteit op te wekken. Waar dit niet het geval was, zorgde butagas of petroleum voor de verlichting. Hun rijk is uit op Tiengemeten. Voor de bewoners wordt het daardoor veel gemakkelijker gemaakt. Ze behoeven straks slechts een schakelaar om te draaien en kunnen met electrische apparaten werkzaamheden uitvoeren. Zij behoeven geen zorgen te hebben, over de aanwezige hoeveelheid butagas of petroleum. Het wordt overbodig om in de schuren tractoren te laten draaien voor het vullen van accu's. Ook zal men geen accu's meer behoeven te kopen, zoals de heer J. Kok aan de Quarantaine nog doet. Het wordt zoals hij zeide, ons veel gemakkelijker gemaakt. Het gemak van deze vooruitgang ziet ook mevrouw Hage in, die behalve electriciteit nog andere wensen op haar verlanglijstje heeft staan. Mevrouw Hage zal haar keuken pas als volmaakt beschouwen als daarin ook een kraan is, die aangesloten is op een waterleidingnet. "Het liefst op het net in Flakkee, want het water uit de Hoeksche Waard is niet om te drinken", zo meent mevrouw Hage. Maar wanneer zal dat gebeuren?

Er zal waarschijnlijk nog heel wat water door het Vuile Gat moeten stromen eer er waterleiding naar het eiland Tiengemeten stroomt.

De bewoners voelen nu de electriciteit een feit wordt, dat zij de achterstand,

die zij op het “vaste land” hebben aan het inhalen zijn. Zij zijn er blij om, dat eindelijk het tijdstip was aangebroken, dat de gleuven geploegd en gegraven werden om daarin de kabels te trekken. Naar dat tijdstip hebben zij verlangd, al hadden zij eigen “electrische centrales” of butagas. Dat licht was niet ideaal, aldus de landbouwer Schilleman de Vos, die verder maar niet over de onkosten wilde praten. “Want als je electriciteit wilt hebben, moet je het niet over geld hebben.” zo zeide hij.

Vooruitstrevende bewoners.

De bewoners van dit eiland blijken zeer vooruitstrevend te zijn, want het ene grote werk is nog niet helemaal gereed of zij denken weer aan iets anders. Landbouwer Schilleman de Vos denkt b.v. ook aan waterleiding; landbouwer J.A. Hage aan goede wegen en bruggen, nodig voor sneller en goedkoper vervoer en de landarbeider J. Kik aan verenigingen - toneel en voetbal - voor ontspanning na de arbeid, maar zij allen zij blij, dat de bestanddelen voor de transformatorkasten al op het eiland liggen.

Zij zien dat het werk voor het elektrificeren vordert. De bewoners treffen het, want doordat het de laatste tijd praktisch niet heeft geregend, kan het werk rustig worden voortgezet. Anders was er veel kans geweest, dat de auto waarmee de kabels worden getrokken diep in het land blijven steken.

Al meer dan drie weken is een ploeg van elf man o.l.v. de baas Pieter Halman uit Friesland op Tiengemeten aan het werk. Een schip heeft het nodige materiaal, haspels, auto, kabelwagen en kampeerwagen, naar het eiland vervoerd. De gehele dag blijven deze arbeiders op Tiengemeten en ‘s-avonds gaan zij naar de “vaste wal”. Zij brengen n.l. de nachten door in salonwagens, die in Zuid-Beijerland staan. Het werk dat deze ploeg verricht is niet gehinderd door de hemelgoden. De wegen op het eiland zijn tot nu toe door de regen niet veranderd in modderpoelen. Mede hierdoor hebben deze arbeiders gestadig aan het leggen van de kabels kunnen voortwerken. De arbeid, welke zij verrichten is verlicht door het werk van de heer J.A. Hage, die, waar het mogelijk was, met zijn tractor de gleuven maakte. Hij ploegde deze gleuven 50 cm diep. de arbeiders hadden daarna nog maar slechts 20 cm te graven. De kabels werden, zodra de gleuven gereed waren, door middel van een auto er in getrokken.”

Veertig jaar geleden, dus in 1961, gonst het bericht “WE KRIJGEN WATER” over het eiland, zoals blijkt uit het navolgende artikel:

“WE KRIJGEN WATER.

Opzichter Van Rossum maakte het nieuws eilandkundig.

“We krijgen water”

Als een lopend vuurtje heeft dat bericht gisteravond laat op het eiland Tiengemeten de ronde gedaan. Geen vee meer dat sterft aan slecht water. Geen droge regenputten meer. Geen gesjouw meer met waterbakken, teilen, emmers, enz. Moeder de vrouw zal haar was kunnen doen, zonder te horen: je weest toch wel zuinig met het water he. Ja, gelukkig er gaat een einde komen aan een onhoudbare toestand. Een dankbare bevolking heeft dus gisteravond reeds kennis genomen van de beslissing, die in de raadzaalen van Goudswaard en Zuid-Beijerland is genomen. Ja zeker, gisteravond al. Het is de opzichter van Tiengemeten, de heer G. van Rossum, geweest, die het vreugdevolle nieuws eilandkundig heeft gemaakt dank zij een telefoontje van de heer P.S.D. Overwater uit Strijen. Zo ging het bericht van hoeve tot hoeve van arbeiderswoning tot arbeiderswoning. Ook wij op ons redactie-kantoor konden onze nieuwsgierigheid niet langer bedwingen. Hoe zouden ze het vinden, daar op Tiengemeten. Het was al tegen 't middennachtelijke uur toen wij de laatste reactie noteerden. De heer L.J. Pons, landbouwer, was blij. Blij in het bijzonder voor de arbeiders. Gelukkig gaat die verschrikkelijke ellende met de boten tot het verleden behoren. De heer J.A. Hage, het raadslid had zich nog niet te ruste begeven, toen de telefoon rinkelde. Of de raadsvergadering hem meegevallen was.

“Buitengewoon,” was het spontane antwoord. De heer Hage vertelde ons nog een grapje. Toen Tiengemeten aangesloten werd op het electriciteitsnet zei men: “Nou kan Jan Hage zijn eigen scheren. Nu komt er water, zo zeide de heer Hage. Dus zal men wel zeggen: “Nou kan die zijn eigen wassen...” Een grote vooruitgang sprak de heer D.H. Smits. We zijn allemaal enthousiast. Natuurlijk kost het veel geld, maar voor niets heb je niets. Voor de arbeiders was het maar tobben. Voor de heer W. Bijl, veerman op Tiengemeten, zal wanneer de aansluiting op het waterleidingnet er eenmaal is, wel een rustige zomer aanbreken. Het was zo zeide hij, elke zomer weer een terugkerend beeld. Met een lange slang van de keukenkraan, naar de haven, om watervaten te vullen. Ja, ik had het dan wel een druk, dan die en dan die weer. Opzichter Van Rossum zei het in enkele treffende bewoordingen: Ik ben blij verrast, we hebben nu electriciteit, goede wegen en waterleiding, dat alles maakt dat we niet meer tot de achtergebleven gebieden behoren.”

P.J.Pot

AFDELING GENEALOGIE

De volgende nieuwe reeks Streekgenealogieën (de SG nummers) werden toegevoegd:

- 1282 Schroot
- 1283 Robbemont
- 1284 Ross
- 1285 Noordhoek
- 1286 Bouman
- 1287 Pleyt
- 1288 Harshagen
- 1289 Danser
- 1290 Kimmel
- 1291 Wols
- 1292 Swart
- 1293 Du Mortier
- 1294 Kanters
- 1295 Van Ruiven
- 1296 Klijnsmit
- 1297 Van Wijk
- 1298 Diverse kwartierstaten
- 1300 Sauer
- 1301 Van Es van der Have-Verloop (kwartierstaat)
- 1302 Zuiderend
- 1303 Slings
- 1304 Vlieland
- 1305 Van der Bergh (Heinenoord)

Aan de reeds aanwezige streekgenealogieën worden regelmatig gegevens toegevoegd.
Aangevuld werden:

Kappetein 138; Niemansverdriet 268; Van Dijk 783; Van Ham 454; Dirkwager 1025; Verwijs 626; Vermaas 52; Van Rij 254; Biesbroek 471; Beste(n)breur(tje) 257; Koomans 3; Bokhoven 55; Muller 435; Sintmaartensdijk 432; Van der Voorde(n) 1129; Terdu 337.

P.W. v.Hulst

DE VRAGENRUBRIEK

Dit bulletin bevat slechts enkele nieuwe vragen. Op dit moment zijn er ook geen vragen meer in portefeuille.

Antwoord.

Op vraag 505 en 506 is een uitgebreid antwoord binnengekomen. De vragensteller zal binnenkort antwoord ontvangen.

Vragen.

508.

Cornelis Nobel gehuwd met Teuntje Zwijnenburg.

Gevraagd: een foto van Cornelis Nobel en alle mogelijke informatie over genoemde personen.

509.

Cornelis Vogelaar, geb. Heinenoord 21-8-1816 getrouwd met Hermijna Roos, geb. Nieuw-Beijerland 10-3-1827.

Gevraagd: foto's van genoemde personen en gegevens over hun nageslacht.

510.

In verband met uitbreiding van het familie-stamboomboekje van de familie Terdu, aanwezig in de studiezaal van het streekmuseum wordt gezocht naar het verdere nageslacht van Abraham Terdu, geboren 27-08-1869 te Numansdorp, te weten:

Rookje Terdu, overleden op 10-01-1860;
Willem Terdu, geboren op 16-04-1857;
Johannes Terdu, geboren op 14-10-1861;
Bastiaantje Terdu, geboren op 22-08-1864;
Rookje Pietertje Terdu, geboren op 25-12-1866;
Kornelis Terdu, geboren op 27-02-1873 en
Pietertje Rookje Terdu, geboren op 28-02-1873
allen geboren te Numansdorp.

511.

Willempje van der Kolk, geb. Oud-Beijerland 8-6-1889.

Gevraagd: haar voorgeslacht.

512.

Janneke Kranenburg, geb. waarschijnlijk in de Hoeksche Waard 8-4-1866.

Gevraagd: haar voorgeslacht.

U wordt van harte uitgenodigd om uw vragen, die betrekking hebben op de Hoeksche Waard, in te sturen naar:

P.W. van Hulst

Ruigoord 133

3079 XP Rotterdam

e-mail p.w.van.hulst@planet.nl

Vergeet niet een postzegel in te sluiten.

P.W. v. Hulst

SPREEKWOORDEN EN GEZEGDEN IN HOEKSCHE WAARDS DIALECT (VERVOLG).

Hij is niet te rije of te lêên. = Hij is in een slecht humeur.

Hoe komme de rotte an't spek. = Hoe krijgt iemand dat voor elkaar.

Op't end van de rit was't nog nul op't rekest. = Alle moeite was tevergeefs.

Ik heb een gladde rug. = Je beledigt me niet gauw.

Dat is voor hem maar rijve. = Hij doet iets zonder inspanning.

Hij heb een kop as een register. = Hij weet veel en kan alles onthouden.

't Regent dattet zaaikt. = zware plasregen.

Hij is meer as rechtuit. = Hij weet en kan veel, een begaafd man.

Recht-toe-recht-an. = Recht op de man af zijn mening zeggen.

Hij zit in z'n rats. = Hij vreest moeilijkheden en is bang.

't Is gêên Dordtsche raais. = Het is niet zo'n grote afstand.

Hij heb ze niet allemal op een rijchie. = Hij is niet verstandig.

Dat is spekkie naar zijn bekkie. = Dat staat iemand goed aan.

Hij raakt van 't kantje in de sloot. = Zijn pogingen maken hem nog verder van de weg om zijn doel te bereiken.

Hij hetter schijt an. = Hij trekt er zich niets van aan.

Hij schijt niet voor elleve. = Hij beslist niet gauw.

Gekocht voor een scheet en drie knickers. = Gekocht voor weinig geld.

Ze frete d'r aage stront. = Zij zijn vreselijk gierig.

Hij is te stom om voor de duvel te dansen. = Hij is oliedom.

Een sturm in een glas water. = Veel kabaal om niets.

Met Sint Jan roept de koekoek dapper an, maar met Sint Margriet zelden of niet.

W. Reedijk

JEUGD ALYAH TEHUIS MIJNSHEERENLAND

MIJNSHEERENLAND, TEL. No. 3

MIJNSHEERENLAND 4 september 1940

Brieven met dit briefhoofd zijn aanwezig in meerdere archieven. Vrijwel mijn hele leven heb ik in Mijnsheerenland gewoond, maar van een Jeugd-Alyah tehuis had ik nog nooit gehoord. Als historisch geïnteresseerde werd mijn nieuwsgierigheid geprikkeld en besloot ik op onderzoek uit te gaan. Dit briefhoofd bevatte twee aanknopingspunten:

- 1) Het woord Alyah.
- 2) Het telefoonnummer.

Het woord Alyah of Aliya is een Hebreeuws woord dat “emigratie naar Israël” betekent.

In Mijnsheerenland had de burgemeester nummer 1, de notaris nummer 2 en het Hof van Moerkerken nummer 3 als telefoonnummer.

Ter verduidelijking, het Hof van Moerkerken is één van de weinige nog bestaande buitenplaatsen in de Hoeksche Waard. Het bestaat uit een monumentaal huis met koetshuis omgeven door een fraai park, grenzend aan de Binnenmaas.

Zouden er op het Hof van Moerkerken joden zijn geweest?

Het bevestigende antwoord kreeg ik van één van de zonen van een vroegere tuinman op het Hof. Hij vertelde dat er voor de Tweede Wereldoorlog inderdaad op het Hof joodse jongens en meisjes waren geweest.

Zouden deze tijdelijke Hofbewoners ingeschreven zijn in het bevolkingsregister?

Het positieve antwoord vond ik in dit register van onze gemeente. Hier bevinden zich hun kaarten met een schat aan gegevens, zoals de geboortedatum, geboorteplaats, tijdstip van binnenkomst in Nederland, verblijfplaatsen voor aankomst in Mijnsheerenland, tijdstip van arriveren, tijd van vertrek en de plaats waarheen ze vertrokken.

Dankzij deze gegevens kon het volgende worden vastgesteld:

- De jongens en meisjes kwamen uit Duitsland en Oostenrijk en waren onge-

veer 15 jaar oud.

- Ze kwamen kort na de “Kristallnacht” (9 op 10 november 1938) naar ons land.

- Alvorens in Mijnsheerenland te arriveren verbleven ze in verschillende andere tehuizen.

-De eersten kwamen in augustus 1939 op het Hof van Moerkerken en het Hof werd als Jeugd-Alyah tehuis gesloten in oktober 1940.

- Totaal zijn er 51 kinderen geweest.

- 25 van hen zijn vanuit Mijnsheerenland geëmigreerd naar Palestina (5 op 5 november 1939, 9 op 9 februari en 11 op 15 maart 1940). De overige 26 zijn bijna allemaal na sluiting van het tehuis naar een tehuis in Loosdrecht gegaan.

Wat deden die jongens en meisjes hier op het Hof? Wat is een Jeugd-Alyah tehuis? Op deze vragen had ik nog steeds geen antwoord. Maar een veel indringender vraag ging de andere overheersen. Zouden de jongens en meisjes die hier op het Hof de Duitse inval hadden meegemaakt en tijdens de oorlog naar elders waren overgeplaatst, die oorlog hebben overleefd?

Mijn vrouw heeft een studievriendin die in Israël woont en we besloten haar de lijst met namen te sturen in de hoop dat zij informatie zou kunnen verschaffen. Het resultaat overtrof onze stoutste verwachtingen. Door het feit dat zij een advertentie plaatste in het verenigingsblad van de Midden-Europese joden, kregen we allerlei reacties van joodse “oud-Mijnsheerenlanders”. De laatste stukjes van de legpuzzel konden worden ingepast en de belangrijkste vraag werd beantwoord.

Van de 26 jongens en meisjes die de oorlog in Europa hebben meegemaakt en op het Hof zijn geweest, overleefden er 17 de oorlog en zijn er 7 omgekomen. Twee jongens in Auschwitz, twee in Neuengamme, een in Sobibor, een ergens in Centraal Europa en een is verongelukt in 1944 in de Pyreneeën tijdens zijn ontsnappingspoging naar Spanje.

Tenslotte wil ik stilstaan bij de eerder gestelde vragen: wat is een Jeugd-Alyah tehuis en wat deed men op het Hof?

Zoals al is vermeld betekent Alyah emigratie naar Israël. Er was een joodse vereniging die meerdere huizen bezat waar jongens en meisjes werden opgeleid om naar Palestina te gaan. Er waren o.a. tehuizen in Duitsland, Nederland en Engeland.

Het standpunt van de vereniging was dat als men een land wil opbouwen, men weinig behoefte heeft aan kamergeleerden. Als noodzaak werd gezien een gedegen opleiding in de landbouw, veeteelt, tuinbouw en handvaardigheid. De mogelijkheid om landbouw en veeteelt in Europa uit te oefenen was de joden altijd verboden. De opleiding in de Alyah tehuizen was dan ook gericht op deze onderwerpen met daarnaast algemeen onderwijs.

Op het Hof waren intern twee onderwijzeressen en een onderwijzer. Eén van de kamers van het Hof diende als leslokaal. Er werd een stukje land gehuurd waar de kinderen praktisch onderwijs kregen in land- en tuinbouw. Voor deze lessen werden mensen van het dorp ingehuurd. Timmerman Piet Vink van Mijnsheerenland maakte een kleine timmerwerkplaats op de zolder van het koetshuis en gaf timmerles. Men leerde melken en allerlei huishoudelijke zaken. Ook kwamen joodse leraren, bijvoorbeeld uit Wageningen, om onderwijs te geven.

Behalve met de mensen die op het Hof werkten en de enkele dorpingen die les gaven, had men geen contact met de overige dorpsgenoten. Het bleef een Duitssprekende gesloten joodse gemeenschap. Zaterdag was de sabbat, men mocht niet werken. De verlichting en de verwarming werd op die dag verzorgd door een tuinman. Als er die dag een brief uit Duitsland kwam werd aan de tuinman gevraagd hem te openen, lezen mocht men wel. Meestal waren die brieven somber van inhoud; vader al opgepakt en moeder hulpbehoevend. De meeste van de kinderen hebben hun ouders, die in Duitsland moesten achterblijven, nooit meer gezien.

Toch was er ook tijd voor ontspanning en het verblijf op het fraaie Hof met het prachtige park en zijn ligging aan het water van de Binnenmaas, gaf de nodige verstrooiing. Bovendien was Nederland in het begin nog niet in oorlog met Duitsland en toen dat eenmaal een feit was, waren de omstandigheden relatief nog gunstig.

In de winter van '39 op '40 werd er geschaatst en in de zomer gezwommen en geroeid op de Binnenmaas. Eén van de jongens vertelde mij het volgende voorval:

We waren aan het roeien in de zomer van 1940 toen we hulpgeroep hoorden en we zagen dat een man aan het zwemmen was die blijkbaar kramp had gekregen. We roeiden er snel heen en trokken hem de boot in. Het was een

Duitse soldaat die natuurlijk stomverbaasd was dat twee “plaatselijke dorpsjongens” net zo goed Duits spraken als hij. We vertelden hem dat we joden waren en op de vlucht voor het regiem dat hij diende. Hij heeft verder niets meer gezegd, maar de andere dag kwam hij op een motor naar het Hof om ons te bedanken en bracht allerlei etenswaren mee. We voelden dat hij zich ten opzichte van ons schaamde.

De jongens en meisjes die niet bij de gelukkigen behoorden die voor de oorlog naar Palestina konden emigreren, hebben na hun periode in Mijnsheerenland heel veel meegemaakt.

Na hun vertrek naar Loosdrecht zijn een aantal van hen weer overgeplaatst naar een Jeugd-Alyah tehuis in Gouda of Elden. De groep die in Elden terecht kwam is met alle inwoners van dit tehuis afgevoerd naar Westerbork en later naar Bergen-Belsen. De bewoners van het tehuis in Loosdrecht zijn massaal ondergedoken met behulp van de verzetsgroep “de Westerweel groep”. Tijdens de oorlog zijn, dankzij deze verzetsgroep, meerdere jongens en meisjes via België, Frankrijk, de Pyreneeën en Spanje naar Palestina ontkomen. In het begin van mijn verhaal heb ik al verteld dat één van de jongens uit Mijnsheerenland tijdens de tocht over de Pyreneeën dodelijk is verongelukt.

De bewoners van het tehuis in Gouda zijn ondergedoken.

Het is bijna niet voor te stellen wat deze “kinderen” hebben moeten meemaken. Weg van je ouders; verblijf in verschillende tehuizen; onderduiken of naar de kampen Westerbork en Bergen-Belsen.

Dankzij mijn onderzoek heb ik vrienden gekregen in Israël die altijd nog positief terugdenken aan hun verblijf in Mijnsheerenland en enkelen schreven mij dat het één van de mooiste perioden uit hun bestaan is geweest.

Frans van der Straaten, Mijnsheerenland

Op verzoek van de redactie heeft de heer Van der Straaten het bovenstaande artikel geschreven. De heer Van der Straaten heeft over dit onderwerp enkele

22 van de kinderen, die in het Hof hebben verbleven. De foto is gemaakt in september of oktober 1940.

boeken op zijn naam staan: “Ter herinnering aan de jongens van het Hof 1939-1940” en “Palestina Pioniers”. Het eerste gaat over de jongens en meisjes die in het Hof van Moerkerken zijn geweest en het tweede over de joodse vluchtelingen in Mijnsheerenland en in de andere tehuizen in de plaatsen Gouda, Loosdrecht en Elden.

WERKGROEP "DIALECTEN HOEKSCHE WAARD"

HUISBEZOEK

(in het dialect van 's-Gravendeel)

Het geval wilde dat, toen op een Zondag in Augustus het verkiezing van ambtsdraegers was, er twêê totaal verschillende manne tot ouderling gekoze wiere. D'n eerste, Jan Korteling gehêete, was een petieterig mannechie, en wier deur iederêên "korte Jantjie" genoemd. Maor, hij mog dan klaain weze, 't was ter wel êên die de puntjies op de i zette, streng rechtzinnig in de leer was en z'n taek dan ôôk zwaer opnam. Hij liep mêestal in 't zwart en toen die in de kerkeraed gekoze was ging die ôôk nog een zwarten bolhoed draege, zô'n hoed die ze "garrebal" noeme.

D'n twêêde man die gekoze was, en Leendert Verhalle hiete, dat was een hêel ander feguur. Hij was grôôt en gezet, hij liep steevast met tebakspruim tusse z'n kieze en dee niks liever dan gekhaaid maoke en lache, anders gezegd: hij hieuw van een raortie. 't Was datter zôô waainig keus was in de klaaine gemêente, anders ha' "Leen Weriwat" zôas die deur iederêên genoemd wier, nooit ouderling kenne worde. Maor jao, ze mosse toch wát, en behalve dat 't een lachkont was, kon d'r aagelijk niks van 'em gezegd worre.

Toen die twêê dan een hortie in 't ambt meegedraoid hadde, mos t'r huisbezoek gebrocht worde bij Saontjie Versluis, een vrijgezelle maaid die nog bij d'r ouwe moeder leefde. Saon was nie' êên van de knapste, en ôôk nie' van de lêêpste, maor ze was goed van aerd en lidmaet van de kerk dus hasse recht op gêestelijke bijstand. Voor da' klussie wiere de twêê nieuwbakke ouderlinge angeweze, want dat was een goed adres om op gang te komme.

Nou was 'et afgelôôpe Zondag is een keer gêên preekleze geweest, maor d'r was een vreemden Domenee opgetreeje. Dat was een al wat ouwere man, die binnen in z'n hôôd meschie wel knap was, maor van buitene glad hêêlemael niet. 't Was een kaole man met hêêle grôôte ore, van die hangende kôône, waoterige ôôge en een druipneus. Maor, hij ha' goed z'n best gedaen en de mêense ha'n goed geluisterd. D'r was in een tijd nie' zôô waainig pumperemunt gegete, zôô mooi vonge ze't.

Zôdoende kwam 'et gesprek bij Saone en d'r moeder daer al gauw op terecht. "Saon", zee korte Jantjie, "ik hé' gezien dajje een Zondag echt angedaen was deur de preek, want iedere keer a'k nae je keek zag ik traene in je ôôge. Dat dee' me goed hoor maaid, dajje zôô ontroerd was!"

"Jao??" zee Saon, "jao, zaggie dat? Nou, om eerlijk te weze, 't was aagelijk een bietjie anders. Je weet da'k een tijd een hond gehad heb hêé, Fido hêeten die, en dat was toch zó'n trouw dier. De mêense vonge 't een lillijk beest, maor ik hatter veul mee op, en toen die dôôdgereje wier deur die rotauto van de meelboer, hekker hard om geschrêêwd, nou en toen dien domenee de kerk binnekam doch ik glijk: m'n hemel, 't is net Fido, en ik zel d'r wel zonde an gedaen hebbe, maor

elleke keer as tie met ‘t preke mijn kant opkeek mos ik weer janke, want dan doch ik weer an da’ bêêst, ik kon d’r echt niks an doen.”

P. Liefkaart

M’N OPOE

(in het dialect van Oud-Beijerland) door Co Koorneef te Paterswolde

M’n opoe naer wie ik vernoemd bin, was een lieve opoe. Zij droeg een keuvel, mêêstal een rouwkeuvel, maar aste rouwperiode voorbaai was, dan droeg ze zôô’n mooie keuvel van kant. As ‘t kouwer wier dan droeg ze een wolle omslagdoek, maar ik heb t’r nooit een mantel zien draege.

Soms moch ik mitter mee en ik stak maain errem dan deur heur errem, onder de werme omslagdoek. Nog voel ik die wermte en ‘t gevoel van geburgenhaid azzik daeran trugdenk. Ze was goedlachs, hoewel ze toch ok veul verdriet het gekend. Ze kreeg elff kinderen waervan d’r vijf stierven, allemael onder de twèè jaer. Overugs had ze veul humor en ze kon veul versies die ze ons leerde.

Op een zekeren dag zou ze op de kindere van d’r dochter gaan passe. Die dochter weunde een half uurtie lôôpes bai heur vandaen. D’r braaiwerk ging mee in een kurfie an d’r errem. Omdatter dien aevend niks besonders was en de kindere rustig sliepe, kon ze een grôôt stuk braaie. De sok was zôô goed as af, allêên nog maar afhechte, maar da dee ze tois wel. Toen d’r dochter weer tois kwam, pakte ze d’r spulle in en vertrok ze naer d’r aaige hois metter kurrefie, dat metterhaest nog eve an de deurknop bleef hake, an d’r errem.

Rustig wandelend kwam ze weer bij d’r aaige tois, waer ze d’r kurfie op de taefel zette ommet braaiwerk d’r oit te hale. Verwonderd keek ze naer dat hôôpie wol datter nog in lag. Was ze nou die sok verlore? Waerom hasse dat nou nie gezien? Ze keek nog is beter. Toen zag ze datter nog wel wat van d’r braaiwerk over was, maar dattet grôôste gedêêlte was oitgetrokke! “Oitgetrokke? Hoe ken dat nou?” Ze begon den draed nae te lôôpe en merkte al gauw dassie al teruglôôpend den draed weer tot een bol op kon winge. Terug tot d’r dochter toe, die raar opkeek toen d’r moeder weer an kwam en een bol liep op te winge. Daer bleek toen dat ten draed an een deurknop was blaaiive hange en van daer of was het uittrekke begonne.

Achterof hebbe ze d’r smakelijk om gelache en ‘t verhaal wor nog veul in de familie opgehaald.

NAAR DE BAKKER EN DE SLAGER, DEEL 2

Me omdraaiend, zag ik de huizen van de families Van Winden en De Ruiter. Familie Van Winden was een bejaard echtpaar in een huis waarvan je, op de dijk staand, zo de dakgoot kon pakken. Dat betekende dat er - in afwijking van ons huis - onder het dijkniveau gewoond werd. En dat er vanaf de dijkkant nauwelijks licht binnen kwam omdat het dijktalud bijna tot aan de gevel reikte.

De toegang was aan de achterkant, vanaf de dijk gezien. Voor familie Van Winden was het echter de voorkant. Om er te komen moest men de stoep naar het kerkhof afdalen. Linksom gaande was er een afrastering waarbinnen wat kippen liepen. Daarna was al vlug de onder- en bovendeur van het huis te zien. De bovendeur stond bij mooi weer de hele dag open. Een bel was overbodig om hun aandacht te trekken.

Bij hen hoopte ik wat over het Mastlandse leven in vroeger tijden te vernemen. Ook zij waren immers jong geweest. Meer dan dat, hun ouders hadden ook in Mastland geleefd. Gedrukte werken waren er niet veel, was me al gebleken. Uitgezonderd "De Pastorie te Mastland".

Verder beschikte Oom Driekus over een schrift met een lijst van tienden, die omstreeks 1860 afgedragen moesten worden aan de eigenaren van de "tuinen van Hans Kolff".

Toen de bejaarde meneer Van Winden me dan ook vertelde dat hij nog niet zo lang daarvóór het nacht-boek van z'n grootvader had weggedaan, betreurde ik dat. Eigen ervaringen, opgedaan als nachtwaker in het Mastland van omstreeks 1880, waren zo voor het nageslacht verloren gegaan.

Een tamelijk brede berm scheidde de ondergevels van de sloot erachter. Daarvan maakten vader en andere Kerketuinen-bewerkers gebruik. Bijvoorbeeld om de drie tuinen van pa per kruiwagen van mest te voorzien, vanaf de "mispit", naast de stal. Zoals zoveel toen, was dat handwerk. In dit geval omdat het middenpad tussen de tuinen te smal was voor een trekker. Maar ook de bakker en de postbode maakten van die berm gebruik, evenals de bewoners van de andere huizen op de rij, tussen Van Winden en bakker Verkerk.

De burens van de Van Windens waren aanzienlijk jonger. Van de De Ruiters, oftewel Jaap en Martha, was Martha een collega bij de aardbeienpluk, Jaap een verwoed visser. De liefde voor het water was blijkbaar overgegaan op zoon Joop, die via de zeeverkenner op de grote vaart terecht kwam. Waar senior, behalve vissen, ook in opging, kon ik, zo tegen kersttijd langs de geopende schuur lopend, vaststellen. Hij wist met één tik het tot kerstbout veroordeelde konijn van z'n illusie te beroven dat hij deze

kerst nog in het hok zou vieren. Daar had hij geen pistool voor nodig, zelfs geen mes zoals de slachter aan de overkant van de dijk. Hoe dat vast te stellen was? Niet middels het konijn maar door de overtuigende, ultrakorte uitroep waarmee de executeur de fatale tik gevaard deed gaan. Mocht een van de “Kuipers”, hun burens, juist op dat moment zijn behoefte gedaan hebben, dan zal ook hij dat goed gehoord hebben, omdat ze dat deden op een tegen de gevel aanleunende “doos”, aan de kant van de “De Ruiters”. Zo waren er toen nog enkele in het dorp, zoals hier, verderop aan deze berm in de richting van het dorp en in de Havenstraat, alias ‘t Kraai-eslop.

Dat was één van de redenen waarom er bordjes op deze gevels verschenen:

“Onbewoonbaar verklaarde woning”. Omdat er een minder dan algemeen als nodig geoordeeld minimum aan licht, lucht en hygiëne binnenkwam, maar desondanks toch nog bewoond werden, zou je ook kunnen zeggen “onverklaarbaar bewoonde woning”. De betreffende families vonden hun huizen wellicht nog allerminst onbewoonbaar. Ze waren het levend bewijs van het tegendeel. Ze leden er in ieder geval allerminst onder.

Naast de Kuipers woonden de families Van den Berg en Monster. De Monsters hadden, hoe krap ook, een toegang-met- steil-trappetje vanaf de dijk. Het dak was zo mogelijk nog lager dan dat van de De Ruiters.

Het huis dat ernaast stond, was alleen vanaf de dijk toegankelijk. Aan de bermkant woonden de Van den Bergen.

kant”, had het huis van Bas Pierneef, bijgenaamd “Bas den Beer”. Ook voor hem een bijnaam die aan zijn dagelijks werk gekoppeld was. Hij ging met “den beer” op stap naar varkens eigenaren die graag uitbreiding van het varkensgezin wilden. Daarmee stond hij in zijn vak aan het begin van de “varkenscyclus”, waarvan “Jan de Slager” schuin tegenover hem, het eind vormde. Zoals een verpleegster graag op een kraamafdeling werkt, zo zal Bas het ongetwijfeld prettig werk gevonden hebben om op verzoek voor varkens-gezinsuitbreiding te zorgen. Vandaar zijn vrolijke, korte

gestalte, met dito vrouw.

In de loos beneden glommen de muren van de zwarte... ja, wat was het? Ook een soort carboleum, zo iets als waarmee schuren in de Hoeksche Waard elke zomer aan de buitenkant ingesmeerd werden? Inclusief de door de tand des tijds danig aangestaste planken, zodat het op het laatst meer carboleum was dan plank. Maar glimmen! Was het iets dergelijks? Of precies hetzelfde? De bovenste helft van de muren in de loos was wit. De kleur van de maagdelijkheid die niet meer van toepassing was op de adressen waar “den beer” van Bas z’n werk gedaan had.

w a s

blauw, dat vrouw Pierneef in het winkeltje boven verkocht. “Een poppie blauw” ja, want was dát een moeilijke naam: Reckitts heette het officieel. Dat had ik niet geleerd bij juffrouw Leida. En moeder bij meester Van den Berg nog veel minder. Aangezien vrouw Pierneef direct wist wat ik bedoelde, bleef ik zeggend: “Een poppie blauw graag”.

Thuis kon ik zelf zien hoe mooi het water in de wasteil er van kleurde. Wat “de was” betreft zijn de namen en samenstellingen volgens de vermelding op de verpakking wel veranderd, maar ook toen werd aan de overgang van de ene naar de andere fase zorg besteed. Het “poppie blauw”,

deed dat in de fase “van ton naar teil”, om te spoelen. Het was de náwas voor het naar “den blaik”, ging.

Bij één van de andere merken leek de fabrikant een beetje te helpen met de naamgeving. Heette dat niet “Sunlicht”-zeep? Hoeveel dijkbewoners zouden geweten hebben dat de bekende Nederlands-Engelse firma het heel goed met hen vóór had door ook aan de Munnikendijk de zon op hun was te laten schijnen?

Nu werd het, in mijn vóór-Engelse oren, een slap aftreksel daarvan dat meer weg had van een vloerkleed net vóór de grote schoonmaak, dan van frisse morgenzon aan het begin van een - uiteraard maandagse- wasdag: “sulling-sèèp”. Sulliger kan het niet. En dat “sèèp” deed helemaal de deur dicht.

Dat er aan de Munnikendijk geen algemeen beschaafd Nederlands gesproken werd, was die bewuste firma niet aan te rekenen. Die kon niet weten dat wij tegen het fris klinkende “zeep”, “sèèp” zeiden.

Overigens, het naar “Sunlight” verwijzende “Sunlicht, was ook te verklaren. Waren wij Nederlanders ook toen al westers-atlantisch georiënteerd of niet? Wie had Mastland ook al weer bevrijd van het Duitse juk?

Kortom, moeder stuurde mij naar Bas Pierneef om “sulling- sèèp”, en zowel vrouw Pierneef als ik wisten wat dat was. Wat kon je daar nog meer kopen? In ieder geval een paar nieuwe klompen en een fles Loda. Ook schoensmeer. Een zaak die je in elke Nederlandse buurtschap van betekenis kon aantreffen: met een assortiment uitsluitend bestemd voor de fonkelende was, de geschrobde stoep en “mijn keuken is mijn trots”. Zoals er op de “voorhang” te lezen was, die de thee-en handdoeken in onze loos bedekte.

Overigens speelde het hele bedrijf van de firma Pierneef een reinigende rol. Want schillen van aardappels en andere eetbare resten waren er welkom: voor de varkens die Bas hield in de beboomde varkenshof even verderop richting dorp, aan de overkant van de sloot. De melkfabriek kon er karnemelk van tweede kwaliteit kwijt. Of er ook wel eens een oud brood van bakker Jan Verkerk terecht kwam? Waarschijnlijk niet vaak, wellicht nooit. Wel appel-, pere- en koolafval en gestoomde of gekookte “erpels”. Nog breder was het werkterrein van dit reinigingsbedrijf dat elke milieu-problematiek in de kiem smoorde. Aan het begin van de varkenshof stond een ton, een ton met een gat in de bodem. De ton was de plaatselijke “vuil”verbrandingsinstallatie en via het gat kwam de benodigde zuurstof.

Particulier initiatief? Particulier zeker, maar initiatief? Wellicht was het eerder een “gedoogregeling”, maar dan niet van de kant van de overheid, maar van een particulier. Een gedoogregeling in de categorie “voor wat hoort wat”? Zo van: “Je krijgt gratis onze schillen, mogen we zeker wel bij jou het overtollig hout van ons varkenshok verstoken”? Of was het pure dienst-voor-de-Mastlandse dorpsgemeenschap?

Aan de achterkant van het volgende huis konden we het jonge gezin Van Vliet aantreffen, waarvan vader Henk een enthousiast en ook talentvol GOZ-voetballer was. GOZ, dat stond in de volksmond bekend als “Ga Op Zij”, en was daarmee meer bekend dan de werkelijke betekenis “Gemeen-telijk Oranje-Zwart”.

Zo even werd hij al genoemd: bakker Jan Verkerk. Tussen de Pierneefs en de bakker in woonde de familie Van Etten, Klaas van Etten wel te verstaan, want even verderop woonde Bas van Etten.

Klaas was werkzaam geweest bij “de Bijle”, het landbouwbedrijf dat veel vlas verbouwd had, in die jaren echter aanzienlijk minder dan voorheen.

De vrouw van Klaas deed mee in de aardbeien- en bonenpluk.

Zoon Jaap, mijn leeftijdgenoot, echter niet. Ook in de tuin van zijn vader hoefde hij nauwelijks te helpen. Want, zo vertelde Jaap, zijn vader had een duidelijke visie op het meehelpen door kinderen. Wellicht had het te maken met het feit dat hij zelf al vroeg “achter het hek” gemoeten had. Misschien moest zijn vader daaraan denken op het moment dat Jaap de leeftijd kreeg om mee te kunnen helpen. Wellicht had hij de jaren geteld dat hij het land- en tuinwerk inmiddels zelf had moeten verrichten. Het leek erop dat hij toen, plaatsvervangend voor zijn zoon, vooruit was gaan rekenen: “Als mijn zoon óók”.

De uitkomst was in mijn ogen voor Jaap heel gunstig. Want die duidelijke visie van zijn vader was, in de woorden van Jaap: “M’n vader zegt, jij hoeft niet mee te helpen, want als je groot bent, moet je nog lang genoeg werken”.

Een visie die in het geheel niet strookte met die van vader. De werk-en-leven-visie van Klaas van Etten, een visie om te onthouden.

Jan Verkerk, één van de vier bakkers op het dorp - de Maasdijk meege-rekend - had ook - nou ja, een visie? Hij zag in zijn begroeting bij het bezorgen de ene klant als “mevrouw”, een volgende als “mejuffrouw” en een derde als “juffrouw”. Een visie kun je dat echter niet noemen, want dat

hoorde toen gewoon zo.

Wel een visie had hij op appeltjes drogen. Dát kon hij, met vuur van takbossen. Door moeder geschild, bij hem afgeleverd in een witte kussensloop, kwamen ze aanmerkelijk gekrompen weer bij ons thuis. Om in een grote, rooie bus op zolder gezet te worden. In gekookte vorm aten we er dan ‘s winters als gezin van. Een deel van de bus-voorraad hoefde moeder niet te koken, want als je op zolder je bezigheden hebt, moet je zo nu en dan toch ook wat eten. Bovendien leek me dat uit voedselenergie-oogpunt veel efficiënter, want je buik gaf o zo snel een signaal “vol” af.

Snoepten wij van de droge appeltjes, Jan Verkerk voor z’n vuur zeker niet van de hoge kastanjbomen achter het huis, want die stonden er immer florissant bij en staken een eind boven het huis uit.

Ook dit pand had een achter-onder en een vóór-boven. De kussensloop met appeltjes leverde ik onder af, bij de vaak openstaande gazen deur, met uitzicht op de oven. De “acht ons tarwe” en het pak beschuit van negenentwintig cent haalde ik boven, in het kleine winkeltje, waar meestal mevrouw Verkerk hielp, soms zoon Arjan.

De bakker zelf deed dan de ronde langs z’n “mevrouwen” en “juffrouwen”. Echter niet op vrijdag. Dan moest hij extra bakken voor zaterdag en zondag, dagen die samen heel langzaam aan “weekend” begonnen te heten. Aan de raamkant was, als een wat groot uitgevallen poppenkast, een etalage aangebracht. Als in de vitrine onder de toonbank de Kwatta op was, lagen er bij Jan Klaassen nog wel een paar. Je kon het treffen dat mevrouw Verkerk juist op het moment van passeren de kast opende om een reep te pakken. Dat was dan net alsof je onverwacht een voorstelling kreeg met Katrijn in functie. Eén keer had de zon te fel geschinen en tastte ze in chocoladesaus in plaats van in Kwatta.

AANWINSTEN

Net zoals er continu nieuwe vrienden toetreden tot de Vriendenkring is er een gestage stroom van oude voorwerpen, boeken, foto's en dergelijke die aan het museum worden geschonken. Van eenvoudige stukjes zeep tot dure gouden broches. Voor een museum dat wil laten zien hoe mensen in vroeger tijden leefden allemaal even waardevol.

De collecties van het Streekmuseum konden in de afgelopen periode worden aangevuld met de hieronder genoemde zaken.

Een pikhaak die gebruikt werd bij het erwten oogsten was een uitbreiding van de collectie landbouwgereedschappen.

Aan voorwerpen in de huishoudelijke sfeer werd ontvangen: een houten handkoffiemolen, twee oranje handdoeken, twee dozen stopgaren, drie soldeerbouten, drie stukken huishoudzeep, drie aardewerken potten met deksel: koffie-thee-suiker en een emailen rek met bakjes: zand-zeep-soda.

De aanwinsten aan kleding en ander textiel: een pluchen tafelkleed, drie kledjes, drie zakdoekjes met gehaakt randje, het beddengoed voor een poppenwagen en een geborduurde waszak.

Apart vermeld ik een collectie sieraden die aan het museum werd geschonken bestaande uit: een bewerkte zilveren armband, een zilveren dameshorlogeketting, drie gouden broches (ongeveer in 1900 gemaakt) en een bloedkoralen armband met vier strengen.

Bibliotheek: een ingelijste stamboom van de familie Kleinjan (gemaakt in 1938), een boek over handwerken en een boek over breien.

Tenslotte de ontvangen "diverse zaken": een leren sigaretetui met gouden sluiting met beslag, een gouden sluiting met drie ingelegde kraaltjes, een leren portefeuille met zilveren sluiting (met datum 18-11-1889), een rood velours fotoalbum met beslag, een bijbel met leren omslag met het jaartal "1805", onderdelen van een pomp, enkele schilderijlijsten, vier diploma's, een zondagsschoolplaat, knickers van klei, een houten pennenbakje met leisteel, een lei en diverse spelletjes.

De schenkers van deze zaken bedanken wij van harte.